

Tavoite 3: Teollisuus ja kuluttajat jakavat yhteisen näkemyksen kestävästä turvemaihin perustuvista tuotantoketjuista ja teollisuus valmistaa entistä kestävämpiä tuotteita kuluttajien käyttöön

Hankkeen nimi ja lyhenne: Uudet maatalous- ja metsämaan viljely- ja hoitomenetelmät - avain kestäväan biotalouteen ja ilmastonmuutoksen hillintään (SOMPA)

Konsortiojohtaja: Raisa Mäkipää

1. Vaikuttavuustavoite

Tavoitteena on

- 1) että metsäteollisuus ja elintarvike-, kosmetiikka ym. peltokasveja raaka-aineenaan käyttävä teollisuus ja kuluttajat saavuttavat yhteisen näkemyksen kestävästä vähäpäästöisestä turvemaiden käytöstä sekä yhteisymmärryksen siitä, miten tähän voidaan päästä, ja
- 2) siirtyä tuotantoon ja arvoketjuihin, jotka tuottavat nykyistä selvästi vähemmän kasvihuonekaasupäästöjä.

Tämä on yksi konsortion kolmesta vaikuttavuustavoitteesta. Kyseessä on koko konsortion rajatumpaa vaikuttavuutta kuvaava kertomus.

Tavoitteen taustaa:

Turvemaat ovat nykyisiä maa- ja metsätalouden menetelmiä sovellettaessa kasvava hiilidioksidi-, metaani- ja typpioksiduulipäästöjen lähde. Koska turvemaidella on suuri merkitys Suomen kasvihuonekaasupäästöissä, on välttämätöntä löytää kestäviä maa- ja metsätalouksikäytössä olevien turvemaiden hoitomenetelmiä. Viljeltyjen turvepeltojen ja suometsätalouden uusien hoitomenetelmien käyttöönoton kannalta kriittistä on se, ovatko ehdotetut menetelmät sosioekonomisesti kestäviä eri olosuhteissa.

Biotalous kestävyyden on laaja ja haastava kokonaisuus, jossa tulee huomioida biomassojen tuotannon, jalostuksen ja käytön ekologiset, taloudelliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset. Kantavana ajatuksena on se, että biotalouteen siirtymisellä voidaan korvata uusiutumattomien raaka-aineiden käyttöä uusiutuvilla raaka-aineilla, mikä on välttämätöntä uusiutumattomien luonnonvarojen ehtymisen vuoksi ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Biotalous liittyvä raaka- raaka-aineiden hankinta ja jalostaminen lopputuotteiksi aiheuttavat kuitenkin erilaisia ekologisia vaikutuksia, joista keskeisimmät liittyvät luonnon monimuotoisuuteen, maan tuottokykyyn, metsien hiilivarastoihin sekä ilmasto- ja vesistövaikutuksiin. Biotalous siirtymisellä voi olla erilaisia kansantaloudellisia vaikutuksia riippuen muun muassa siitä, miten erilaisia ekologisia vaikutuksia arvotetaan. Biotalous liittyvä yhteiskunnallinen hyväksyttävyyden voi myös olla hyvin erilaista biotalouden luonteesta ja väestöryhmästä riippuen.

Biomassan käyttöön liittyvien ilmastovaikutusten kannalta keskeisiä tekijöitä ovat a) miten biomassan tuotanto ja korjuu muuttavat maakosysteemien puuston ja maaperän hiilivarastoja ja b) kuinka paljon päästöjä voidaan välttää korvaamalla uusiutumattomia raaka-aineita biomassasta tehtävillä tuotteilla. Nämä tekijät puolestaan riippuvat siitä, millaista ja miten biomassaa kasvatetaan ja korjataan, mitä biomassasta tehdään ja mitä tuotteita sen käytöllä saadaan korvattua. Toisaalta, maaperän päästöjä vähentävien keinojen käyttöönotto vaikuttaa tuotettavien biomassojen määrään ja laatuun. Erilaisten biotuotteiden ja niille vaihtoehtoisten uusiutumattomien tuotteiden kirjo on laaja. Lisätietoa tarvitaan erityisesti uusien biotuotteiden materiaali- ja energiapanoksista sekä biotuotteilla korvattavista tuotteista ja siitä, minkä verran niiden tuotannossa syntyviä päästöjä voidaan välttää. Keskeistä on myös tunnistaa ja viestiä tarkasteluissa käytetyistä oletuksista tuloksiin aiheutuva herkkyys.

Biotalous ympäristökestävyyttä arvioidaan elinkaariarvioinnilla, jonka soveltamisesta on olemassa erilaisia standardeja ja ohjeistuksia, jotka ovat keskenään osin ristiriitaisia. Erityisen paljon ristiriitaisuuksia standardeissa ja ohjeistuksissa on siitä, miten maankäyttö ja maankäytön muutokset sekä niihin liittyvät

ympäristövaikutukset tulisi ottaa arvioinnissa huomioon. Osa standardeista ja ohjeista saattaa kannustaa turvemaiden hoito- ja käyttötapojen kehittämiseen, osa taas ei.

Kestävyyden arvioinnissa kestävyyden ulottuvuuksia painotetaan eri tavoin ja arvioinnissa käytetään erilaisia lähestymistapoja ja oletuksia. Näistä aiheutuu erilaisia näkemyksiä siihen, mikä on kestävä ja mikä ei. Arvioinnissa tehtävät valinnat voivat olla enemmän tai vähemmän perusteltuja. Yhteistä näkemystä turvemaiden kestävästä käyttö- ja hoitotavoista voidaan pyrkiä edistämään parantamalla ymmärrystä arvioinnissa tehtävien valintojen perusteluista ja lisäämällä tietoutta eri käyttö- ja hoitotapojen vaikutuksista.

2. Mitä ohjelman tavoitetta vaikuttavuuskertomus käsittelee?

Vaikuttavuuskertomus liittyy siihen, miten Suomessa pystytään sopeutumaan kiristyviin ilmastotavoitteisiin turvemaiden ilmastoviisaan hoidon ja maankäytön ratkaisujen avulla. Tavoitteena on löytää ratkaisuja siihen, miten yhteiskunnan, yhteisöjen ja yksilöiden voimavarat ja resurssit sekä niiden uudet yhdistelmät parhaiten tukisivat maa- ja metsätalouden sopeutumiskykyä. Tämä vaikuttavuuskertomus käsittelee ratkaisuja, joiden avulla teollisuus ja kuluttajat voivat edistää sopeutumista ilmastotavoitteisiin.

3. Keinot

SOMPA-hanke on taustoittanut sidosryhmien näkemyksiä kestävämpään perustuotantoon perustuvista uusista tuotteista tulevaisuudessa. Tätä varten järjestetty työpajoja metsäteollisuuden edustajille sekä elintarvike-, kosmetiikka- ym. peltokasveja raaka-aineenaan käyttävälle teollisuudelle.

Sompa-hanke on ollut keskusteluyhteydessä Valioon, joka pyrkii kehittämään ilmastokestävämpää maitoketjua ottamalla huomioon turvepeltojen päästövähennystoimien edistämisen. Hankeen tutkijat ovat myös käynnistäneet yhteistyötä yrityksen kanssa, joka tuottaa turvekasvualustaa korvaavaa materiaalia jossa käytetään kosteikkoviljelyynkin soveltuvia ruokohelpeä ja järviruokoa.

4. Havainnot konkreettisista vaikutuksista

Olemme havainneet hankkeen ensimmäisen vuoden kuluttua, että, metsäteollisuuden sekä elintarvike-, kosmetiikka ym. peltokasveja raaka-aineenaan käyttävän teollisuuden edustajat ovat kiinnostuneet turvemaiden kestävään käyttöön liittyvistä tuoteketjuista. Lisäksi yritysten kiinnostus vapaaehtoiseen hiilikauppajärjestelmään ja sen osana turvemaiden päästövähennyspotentiaaliin on lisääntynyt ja useat yritykset ovat ottaneet yhteyttä tiedustellen tukea päästökaupan kehittämiseen ja päästövähennystoimien todentamiseen. Valio on kutsunut SOMPA -hankkeen tutkijoita elinkaariarviointia koskevaan työpajaansa toukokuussa 2019.

Joulukuussa 2018 kahdeksan puoluetta sitoutui viemään ilmastopolitiikkaa nykyistä EU:n ilmastopolitiikkaa kunniahimoisempaan suuntaan. Puolueiden linjauksessa yhtenä tavoitteena otettiin esiin SOMPA-hankkeen viesti turvepeltojen päästöjen hillitsemisen tärkeydestä mikä lisää tarvetta kehittää turvepelloille uutta käyttöä ja niillä tuotetuille raaka-aineille kestäviä arvoketjuja.

5. Tavoiteltu vaikuttavuus ja konsortion saavutukset tällä hetkellä

Hankkeessa on käyty vuoropuhelua metsäteollisuuden sekä peltokasveja raaka-aineenaan käyttävien teollisuudenalojen, kuten elintarvike- ja kosmetiikkateollisuuden kanssa siitä, mitä tuotteita turvemaidella voitaisiin tuottaa kestävästi. Tämän jälkeen työpaketissa tarkastellaan valittujen tuotteiden tuoteketjujen kestävyyttä.

Aloitettu vuoropuhelu on herättänyt sidostyhmiä kiinnostuksen ja he odottavat mielenkiinnolla hankkeen tarkempia tutkimustuloksia. Teollisuus on tullut ainakin osittain informoiduksi turvemaiden käyttöön liittyvistä kasvihuonekaasupäästöistä ja mm. innovoinut työpajassamme uusia tuotteita, joita turvemaiden

tuotteista voisi valmistaa. Aihe on nostettu esille ja osa toimijoista on ymmärtänyt, että turvemaiden käyttöä, joka aiheuttaa yli neljänneksen Suomen kasvihuonekaasupäästöistä, tulee kehittää vähäpäästöisemmäksi. Seuraavaksi hanke järjestää uudet työpajat samoille kohderyhmille. Näissä on tarkoitus esitellä alustavia tuloksia ja syventää ymmärrystä tuoteketjuista.

Kuluttajat eivät ole olleet vielä mukana kestävän turvemaiden käytön tuoteketjuista käytävissä keskustelussa. He ovat toisaalta voineet lukea aihepiiristä sanoma- tai aikakauslehtien artikkeleita, joissa hankkeen tutkijoita on haastateltu. Hankkeen on tarkoitus tulevaisuudessa selventää tuoteketjukohtaisia viestejä, mikä helpottaa vuoropuhelua kuluttajien kanssa. Kuluttajaviestintää on mahdollista toteuttaa viemällä tuotteen hiilijalanjälkeen liittyvää tietoa tuotemerkintöihin tai kehittämällä sertifiointia, mutta erilaisia sertifikaatteja on jo paljon. Elintarviketeollisuus voi vaikuttaa raaka-aineiden tuotantotapoihin suoraan sopimusviljelijöiden neuvonnan ja ohjauksen kautta. Hankkeen ohjausryhmässä elintarviketeollisuuden edustaja nosti esille sopimusviljelijät hankkeen tulosten jalkauttamisessa alkutuotantoon elintarvike- ja rehualan toimijoiden kautta.

6. Tahattomat vaikutukset ja muutokset konsortion toimintatavoissa

Käynnissä oleva hiilinielu- ja hiilineutraaliuskeskustelu on saanut uusia ulottuvuuksia. Välillä esitetään tutkittuna tietona tuoteryhmäkohtaisia väitteitä, joita tutkimustulokset eivät tue. Hankkeen tutkijat ovat mahdollisuuksien mukaan korjanneet virheellisiä tietoja ja vahvistaneet tutkimukseen perustuvan tiedon välittymistä kuluttajille (mm. antaessaan haastatteluja eri medioiden toimittajille ja jakaessaan tutkimustietoa sosiaalisessa mediassa).